

Fortelling om Tjuvstuåsen

Johan og Marie Vestby

Inde i det mørkt grønnende milevide skoghav mellom Øieren og fjorden reiser den sig, Tyvstuaasen, i bred underbygning paa tre sider, men med skarpt, trodsig fald mot syd. Nedover siderne vokser frodig unggren og langstammet furu med lin kost i toppen. Men under mose og muld vil en finde rester av kjæmpestammer fra urgammel tid. Paa øverste toppen staar en kronglete, fattiglig bjerk med lodden læg og stirrer bøiet paa grove stenringen ved roten. Og de stormvredne graner omkring lytter bakover til tider som svandt. Og de kan fornemme ru stemmer i snak og dump latter fra bedstefædres tid.

Herfra er utsigten vid over barhavet, som ligger der, stivnet i jevne dønninger og stupende grundbrot. Men øverst rider muntre smaabølger med hensigtsløse hop til alle kanter. Mot øst blinker Øierens smilende stripe som et vaaknende barneøie under høi himmel.

-Det er tung høstkveld med regn. Klam taake velter op fra sjøen og hænger sig traurig ned fra aaserne. Naar nogen gaar, gir det et hysj under foten for hvert skridt i den vasstunge jord.

Inde i vedskjulet paa Jahr hugges der fort og haardt. De rettkløvde vedtrær av finfint sagtømmer fyker om, men blir straks sparket frem paa dyngen til de andre. En sprikende tyriflis flammer i døraapningen. Indimellem falder brændende stykker av den ned og tænder, men varmen blir øieblikkelig traaket ut.

Han som hugger, likner ikke de andre der i bygden. Brunsvart haar faller i uredige tafser fremover en uvanlig mørk pandehud. I blikket lurar noget stikkende farlig, som ymter ondt om at slirekniven er let at finde i lærbeltet om skjøtekuften. Han er trindbygget og katteagtig spændstig; øksen lynar likesom av sig selv i hugget.

Ingen visste sikker hvor han var fra, eller hvad han i grunden het. En graaveirdag i slaatten for et par aar siden stod han bare, med en skindpose paa kjep over ryggen, da Anton Jahr skulde se op fra riven, og bad om arbeide. Det fik han, og saa blev han der, for Jahren hadde ikke ha sværere arbeidskar, hverken i aker vaar og høst, eller i skog vintertiden.

Han kom til at gaa i grænden under Svarten på Jahr, og det fandt folk godt nok, og han selv mislikte det ikke heller; for da viste de baade hvad han het, og at han liksom hørte bygden til, saa ingen trengte at spørge.

Svarten var kar til at skyte. I dype mørket slukket han en tyrispik i flere huslengder unda med fugleriflen. I skogen laa han da ogsaa saasart der var en stund til overs. Ikke langt inni. Tiur faldt mellom enerbuskene jordene langs – endda folk ellers sjeldent saa nogen der. Nu og da kunde han ogsaa ta en længere skogstur efter bjørn eller elg. Men da blev han oftes borte i dagevis.

Et blekkindet jentehode kiker frem ved tyriflisen.

«Kom inn aa ita no, Svarten»

Han hugger øksen fast i stabben og ser sterkt paa hende.

«kom hit, Kristina – je vil tala ved dei»

Da kaster hun fort mot stuen; de stive vadmelskjørter braker i farten.

«Je har te naa aa tala om.»

Han hugger kjakerne sammen i et brat jafs og setter efter. I neste øieblik skriker hun lindt – vergeløs mellom de voldsomme armer.

«Naar je har aa tala ved dei, saa har du aa tala ved mei. Je mente du forstod de no Kristina.» Det

lyner farlig under brynene.

Da legger hun seg mykt ind til ham, og han blir staaende at smile ved det. Men branden i øiet slukkes ikke.

«Svarten min.» Hun sier ordene i inderlig hengivelse.

«Je vil tala ved deg Kristina.»

Hun ler stille og lykkelig inde ved brystet.

«Ja la gaa da væ – no staaer je her, hekkesom.»

Han ser fort mot høiløda. Saa hvisker han skjælv;

«Nei, ette her lel – de kunde komme naa'n.»

Hun gir sig vekt.

«Je vil ette, Svarten – je er ræd dei.»

Da løfter han hende op og bærer hende ind i løda. For der er ingen som ser og ingen som hører. Man da de er kommet til ro, trykker hun sig op til ham, varm og vild, ungt dyr fra skogen lik. Nu kjender hun pusten hans i panden, og hun aner jernsterk sydende vilje der foran i mørket. Og øinene sløres, og tanken lammes, og alle unge sanser sitrer.

«Du skulde ette drive saa mye i skauen du – je er redd for dei.»

Der gir et ørlite støkk i ham.

«Aa tøv!»

Hun sitter litt.

«Vet du hva je drømte om dei i gaar nat?»

«Nei, det kan je vel ette vetta.»

«At de var du som skjøt Tomter'n i fjor.»

Han hugger med ett næven om slirekniven, men slipper straks, og stryker hende kjælent over haaret.

«Tullunge.»

«Aa jo, du var stygg da du tok pængan tor lomma – med han laa der aa sprælle!»

Da springer han op og staaer, hver muskel dirrer, og svartbrune øiet brænder i mørket.

«Ti still med detta – de er vetlaus drøm.»

Man hun blir liggende i høiet, tung og magtstjaalen; en iskold rædsel tar tak der inderst i barmen og breder sig langsomt like ut i fingerspidsene. Han staaer litt, uviss, bøier sig halvt som for å slænge sig ned, men blir staaende. Hun famler ut i mørket og finder hans knæ. Saa henger hun sig fast, og han kjender de myke, varme jomfrubryster ungt ve beltet. Og det skjælver det lille legeme, som en vild fangen fugleunge fra skogene. I det samme gaar nogen, tungt og slafsende i sølen, nedover mot stuen. Han titter ut gjennom døraapningen, den urodde samvittighets vaksomme blick. Saa hopper han ned fra høiet, men hun henger lindt fast.

«gaa aildrin fra mei, du.»

Han bøier sig ned og stryker gjennom hendes haar, baade værnende og vekt.

«Nei, je skal aildrin gaa fra dei.» Han sier det fast og sikkert.

*

Jahren sitter i slitt knæbukse av skind foran peisen og aumer gampesælen i stand; det lakker mot vinter og skogkjøring nu. Svære tyrikubber flammer skraat mot muren og lyser og varmer rundelig i rummet. Tæt ved guben karder gamlemor graauld mot kulden – jævnt og trutt – med skjønnsomt ilæg. Nu og da sender hun et surøiet blik til hvitskurte langbordet, der grøten damper i tre svære træboller. For Marta har ikke sparevet; Nu æter kvindfolk frit, som karer da hun hadde styret for kall og tolv unger.

Da er der nogen som hilser gammelt fra skyggen der nede ved døren. Jahren griner op for at se, gamlemor slutter kardingene for at lye; hun har daarlige øjne i tyrilys. Saa kommer Ullern, med vide hatten vaat i næven.

Jahren sætter hul og træder busten ind.

«Ja, de lakker og li'r. Je tænker aa ta juleveden her oppe i aasen nu, da røiner det paa sæla; der er bratt der.»

Ullern nikker, liten og tør. Saa sætter han sig i kubbestolen.

«Der er bratt der – stygbratt au!» Han sier godkveld til Svarten som kommer ind og slænger sig ned frempaa bænken, der han tar til at spikke for tidsfordriv paa vesle vedtræet.

Jahren smør traaden i talg.

«Ska du langt inndi vinter du da Ullern?»

«Aa, ette saa fælt væ; je er rædd skauen.»

Han ser fort hen til Svarten. Blanke tollekniven jager akkurat bidsk ind og velter ut en grov spaan.

Jahren ler ru.

«Du er vel ræd de bjønn skai ta dei, liksom han aat kua di.»

Ullern grunder saa smaat.

«Berre ein kunde tru de va bjønn.» Han sender igjen et lynrapt blik under brynet mot kniven der i vesle vedtræet.

Jahren slipper sælen.

«Du tænker død aa hime ette paa - ?»

Ullern skjærer tænsomt en stor flære av huden sin under langfingeren.

«Ein lyt tænke de ein vil – og eindda er de ette sikkert de e de rette.»

«Ja, de vart au ei fali ti med ditta tjyva og røvera her i bygden.» Jahren henger sælen bort på veggen, for nu skal man æte grøt. Han drar kubbestolen frem til bordet og sætter sig.

«Den som eindda viste aa døm var henne.»

De sætter sig fremtil allesammen og æter grøten i stor stillhet. Men gamlemor ser harmfuld hen til budeien. For der lægger hun i sig, som værste skogskar da hun sat for styret med kall og tolv unger.

Da sier Ullern tørt:

«Berre døm ette er nærar heill naa'n trur.»

Kristina ser litt angst hen til Svarten; men han bare sender den ene grøtbiten efter den andre ned gjennom halsen – slik tiur æter bar naar nogen skyter på den.

Jahren slikker hornskeen solid, tørker den saa grundig i næven og finpudser i buksebaken. Saa setter han den godt fast i husbondsprækken ved høisætet.

«Skulde en tru slikt.»

«Nei, je vet ette je. Hekken hadde sladre til røvera at Tomtern gik skogsveien fra byen med pææng for tre gamper i fjor. Folk her i bygden visste godt. Du kan slø over sjøl, Jahren. Je mener de en kan tru de en vil, je.»

Kristina reiser sig bratt fra bordet; for veslebror er vaaknet og skriker etter taate. Saa henger hun sig dyprød over vuggen og bysser krabaten til ro. Men en tung, sviende skræk sitter som en istap der inde i hete sindet.

Nu rugger ogsaa gamlemor til karding igjen. Hun tygger sidste biten fremover gulvet for at gjemme bygmelsmaken i munden saa lenge. For dette var god bygmelsmak.

«Aaja Ullern, er de slemt for os, saa er de au død aa je, aa de staar om tjyva og røvera aa lesa.» Hun vinker op til hylden opunder taket, hvor den tykke bibelen værner mot trolleskap i stue og fjøs. Ullern lager sig til at gaa.

«Ja, naar døms tid kommer saa - - . Men de er au vor tid no tel aa tape . Baade ost aa smør i stabur og dyr i skau. Kan je faa tala ved dei Jahren!»

Kallerne gaar ut. Ullern ser rundt i taaken og lyer. Så sier han stille:

«I maaraa kommer Smellern fra byen; han har selt traavar; og no har vi slaat os ihopes, vi ytterkara, om aa rie'n telmøtes; du vet de er utrygt, sjølv paa blanke veien. Bude ska gaa fra main tel main – du skjønne mei!»

Jahren grunder litt.

«Aaja – je gjør de au. Du trur røvera hoilder tel i bygden?» Kolde ilinger farer ham ned efter ryggen.

«Nei, je trur døm hoilder tel i skauen. Mere trur je ette, ennu.»

Saa gaar Ullern. Men idet han svinger forbi staburet, synes han skindbarlig at en høi, trindbygget mand smætter ut fra risdyngen ved bislaget og blir borte om stuehjørnet.

*

Det er nat. Øieren ligger høivandet og stille, godt gjemt under tyk taake. Fra Vestby durer den vesle fossen neppe merkbart; for nu trækker det yre svakt fra nord. Himelen er ren og dypblaa med tindrende blanke stjerner.

I tung ro sover al bygden. Jahren breder sig på ryggen med knærne ut til begge sider og puster i haarde snork med fin sparsom blaast indimellem, slik som selveier skal sove. Og gamlemor gapertandløst med fromme hænder over slunkne bryster i stor fred. For salmebok ligger under dyne, og kveldsbøn er sagt, slik som kveldsbøn skal siges.

Da knirker det i svaldøren, en yre varsom knirk av rustent jern i en liten glemt flek mellem seneoljen i hængslene. I det samme skyter et blekkindet jentehode lysvaakent op fra felden i koven og lyer; store øine ser halvred ut i mørket. Saa blir det stille igjen en lang stund; bare husbondsøvn durer jevnt i natten. Jentehodet sænkes; for det var vel bare en drøm. Men da lyder et tydelig knæk derute. Som om noget tungt skulde gaa over sprukket gulv. I et varsomt sætt er jenten op. Hun klær vadmelskjole og lærstøvler paa, som til fjeldfærd, og lyer imens, sterkt, som om det gjalt at ane aander. Jo – der hørtes kneppet i ytterdøren; det var klinken som faldt i. Nogen har gaat ut. Hun gaar efter.

Utenfor stuevæggen blir hun staaende litt. Vasstunge jorder fornemmes bortover melle moreholtene. Graa sover frænden i stor ro. Men gjennom høstnattens sterke lydløshet anes vaakne kræfter i arbeide. Der er brunsvarte øine som brænder i mørket, og den vareste lyd naar dit der lyes.

Over bygden i bred, mægtig linje topper granskog mot himelen – i svær bartung tegning fremst – lokkende med sløret bryn til død og rædsel, inderst inde.

Da raper en sten nedover Jahrsaasen, der skredet gik. Det lyder som en kneggende haanlatter med svigtende gjenlyd i fjøsvøggen. Der kommer et haardt smeld, som om den tok skarp sats mot fjeldknatefter høit fald, saa et klissent søkk i vaate lergjørmene under raset.

Jenten deroppe ved husvæggen skjælver i kulden. For nu vet hun at en høi, trindbygget mand i brunsvart, tafset haar tar sig frem Jahrsaasen op – der skredet gik. Og da kan liv staa paa spil.

En stund efter klyver hun opover der skredet gik, hun ogsaa – stille – yrende stille, med myk, søkende finger for hvert fotfæste – smidig som maarsk moen indover, mens alle sanser sitrer i høispændt varsomhet. For ellers kan liv staa paa spil.

Kommet op til Grytaasen stanser hun. Nu ligger skogen aapen indover og indover, til den smyger bort i linde nathimelen der langt inde, hvor aldrig kristenfolk har traadt.

Borte i bratberget mot nord tuter en hubro, koldt og hult. Og skogen drikker lyden i fælslig velbehag: huhu - - huhu!

Men ikke knækkes kvister av mandefot, og ikke kan ru stemmer i snak og dump latter fornæmmes gjennom natstillheten.

De vilde dagdyr ligger i hule trær og under stener. Og de sover trygt til dæmring siger inn fra øst. Og deres egen aande kjæler lindt om bløte pelsen – en lykkens natlig søvnrus.

Hun blir staaende at veire med vide næsebor til alle kanter for at finde retningen – slik som en elg veierer. For en begyndende lugt av røk kjendes. Da vet hun hændelser fødes. Og de skjælv ilinger gjennom krop og stemning tvinges tilbake. Nu maa hun se; men troskapen skal ikke knækkes.

Tæt ved ligger en bergklat. Dit op drar hun sig – smyger ræv lik gjennom røslungen og naar frem. Intet sanses, bare røklugten staar skarp i næsen; den kan ikke komme langt fra. Straks bortenfor er en endda høiere bergklat. Hun gjør rundt i lyngen som en orm på flugt, men stanser med ett. For tæt nedenunder blev en kvist knækket, hvast og lydt i rydningen. Hun glir like frem til stupet og stirrer med stive øine gjennom falmet blaabærlyng. Der – like under – i smale bergkløften brønder en liten forsigtig flamme av tørket bjerk, - stille brænder det, og ikke langt lugter det. Og en høi, trindbygget mand i langt, tafset haar staar tænksomt og sætter pinder i en hullet fjæl.

Da svir det som glør gjennom det unge sind, at han som hun elsker har dobbel sjæl. En til bruk i troskap dagen lang, og en i pakt med skognattens rædsel. En klam taake slører øiet, og alle lemmer lammes. For hun aner uklart en unggutt som vokser op til at tænde varsel i natten for mørke kræfter, og hun som ung mor er, kan ikke raade ham; han har tat arv etter faren.

Da pinderne er stillet i fjælen, blir han der nede sittende paa huk ved ilden at stirre mot høie aasen langt inde – den uten navn. Og nu forstaar hun det, at vesle ilden kan sees bare der; bergskorten dækker til andre kanter.

Bedst det er slaar en fin lysstjerne ut deroppe; den svæver i ring et par ganger, og dør. Han ved varmen gir et tilfreds grynt og reiser sig.

Da flygter hun lydløst og usynlig mot graabrune høstfarven. Men et par aarfugl plasker skræmt fra natkvisten et steds dernede idet hun drar forbi.

Litt efter – da hun ligger i vaaken tungsvøvn under felden – knirker det yre vagt i kovedøren, og frem for sengen staar han med frisk, kold gufs fra skog. Men hun puster jevnt – svøvnens rolige, uvørne pust. Han bøier sig fremover med staalhaarde næven ved beltet. Men da kjender han tung luft av natvarmt jentelegeme under felden, og går. Og saa hviler hele grænden i sterk ro.

*

En dyb kjelder med haardt traakket jordgulv, tykke murvægger og tak av næver med jord over, slik ser tyvstuen ut. Oppe paa taket vokser smaabjerk og ener, saa en skulde falde paa alt andet end at der bodde folk under. Men i murvægge er lønlige rum til rov fra bygder vidt omkring. Større saker graves ned utenfor.

Over et raat teljet bord ved ene væggen hænger en jernskaal med veke skaaret av Sletnerens brudgomskjorte. Den brænder lystig; for nu suger den fett av Karlstadbrunen, som var trindeste hesten i grænden sommeren før.

Men i brisker fylt med dundyner fra bygdens bedste gaarder ligger de og ræker han Sivert og han Bengt og han Finn-Torkel.

En sur tone rider de tre; for nu har der ikke været andet at gjøre i mange dage end passe fuglestokkene og se over garnene inde i Krovandet. Ja, og saa har Bengt skutt et par gamle tiurer som slog ind til beiting straks utenfor.

Ved dag har de ventet paa at hvitt flag skulde bredes ut nede ved Grytaasen, og ved kveld skulde ild lyse i kløften; men intet er hændt. Som om bønder skulde sluttet at kjøre kjøt til by, eller som det aldrig skulde træffe sig, at husbond var borte fra gaard.

Bengt sparker til Finn-Torkel som halvsover ved utkiksluggen.

«Ser du ild i søvne, gut.»

Finn-Torkel skvætter til og griper vanemæssig slirekniven.

«Kjik sjøl, din djævel!»

«Hold kjæft, tjyvepakk!» Det er Sivert som holder skik paa sit hus.

Det blir ro. Finn-Torkel dubber igjen ved gluggen. Da hopper Bengt ned fra brisken og strækker sig i hoselæstene. De jernsterke laarmuskler staar skarpt skaaret gjennom skindbuksen. Paa høire side av halsen rødmer et bredt arr efter en lensmandssabel.

«Nei detta blir jeg gøre lei!»

Han gaar bort til den andre væggen og tar en sten ut. Fra aapningen indenfor drar han frem en kasse og velter indholdet utover bordet; det lyser av sølv – en stor haug. De andre to ser vaakent til. Bengt veier en fin sølje i haanden.

«Gir du mig mye for den Torkel?»

«Aa sjaa – gologthuse fra Grinigaar'n ska du ha.»

I det samme skvætter Sivert op som en staalfjær; han har set lysning av guld i hullet indenfor der kassen stod. Men idet han trækker en svær ring frem, faar han et støt under brystet saa han blir liggende at supe efter pusten over grove krakken. Bengt staar over, struttende rød i panden.

«Hit med ringen!»

«Nei den er min!»

Bengt drar kniv

«Hit med ringen!»

Da suser en skiddengraa næve gjennom raakolde tyvstulften, og kniven klirrer i murvæggen.

«Den ringen er min har je sagt!» Sivert staar i buet spænding – færdig til kamp paa blanke livet. Nu gjelder det – som saa mange ganger før – at holde høvdingtaket.

Da blir det med ett dødsens rolig. For ved brisken staar Finn-Torkel og peker mot gluggen.

«Sjaa ut!»

De tre kiker. En liten flamme lyser i bergskorten nede ved Grytaasen. Sivert kaster ringen bortover gulvet.

«Saa ta'n da!» sier han, tænder en tørkvist og svinger den gjennom gluggen et par ganger, Det er svaret.

En stund senere staar de tre bøiet over en fjæl med pinde, der flammen lyste. Og den svarte pinde er sat i Hektnerhullet. Da er det nat, og hubro tuter, koldt og hult. Men skogen drikker lyden i fælslig velbehag – huhu – huhu!

*

I voksende flok rider spræke karer bygden nordover. Langt haar lyser under vide hatter. Det durer av tørre skindbukser mot hesterygger. Lange stingkniver dingler i slirer om laar. Hos en og anden truer ladte flintelaaspistoler farlig i beltet om skjøtekuften.

Det er bygdens fædre til vern om sine egne. En bytur nu var blit til spil om liv og gods, derfor reiste helst husbond til by hemmelig. Men gang paa fang hadde det likevelhændt ulykke. Enten var han selv plyndret paa vei, eller dyr var stukket i fjøs, mens karfolk var borte.

Men da Karlstadbrunen var blit stjaalet av stalden midt paa blanke dagen, da svor kallerne en kveld at staa last og brast sammen mot utøiet.

Kommet op til Jahrsaasen stanser flokken; der er nogen som kommer kjørende lien ned, og det kan gjerne være Jahren selv, og nu skal han med; for jevnt samhold skal leve i bygden. Men da de faar øie paa kjørekaren, slænger uredig, brunsvart haar i lange tafser under hatten. Da griner Ullern til Karlstaden – et fult grin.

«Vi skulde vetta de hain der vet, du aa je.»

«Aa, hain vet no vel ette - » tar Karlstaden i. Saa ser han med ett prøvende på Ullern.

«Trur du hain er ein ta døm?»

«Vet ette je,» spyttter Ullern tørt.

Men da blir Karlstaden ridende at mindes drikkelaget i Løkka natten før hestetyveriet. Han var der Svarten ogsaa.

Idet fliokken rider und paa Jahr, staar gubben og kiker undrende paa høire bakfoten til blakken; han har ventet karene og har netop tat hesten ut. En tung borse staar ladet, som til varg, ved staldvæggen. Men nu hinker hesten paa tre ben. Fra et ferskt saar tyter blod ut på det fjerde; men har nok revet sig paa en rusten spiker under gluggen. Men den spikeren har ikke Jahren set der før. Død og hime om han forstaar slikt. Men Svarten kommer vel snart med lasset, saa blir der hest.

Karlstaden slaar sig på skindlaaret og ler grovt

«Skjønner du detta du Ullern?»

Ullern spyttter tørt – slik han er vant.

«Ja, je trur au je forstaar detta. Je er ræd de vil gaa smaat med vedlasset borti aasen ikveld, Jahren.»

Flokken blir sittende at stirre paa de to. Da gaar der et rykk gjennom al Jahrens krop. Saa hvisker han, halvt i angst men med nybaaren harme under:

«Svarten!»

Og ordet biter sig ind i kveldstillheten og vokser sig til en forbitrelsens gnist efterhvert som bygdens mænd faar tenkt. Og nu mindes hver, at der Svarten stod i døren, der fulgte ulykke efter.

Men Ullern ryster bare, kroket og tør, fængkrudtet godt op i panden.

«Til Jahrsaasen karer!»

Straks efter braker skind mot hesteryg i skarpt trav moen op. Et par huslængder fra kongsveien staar raadløs gaml for fastkjørt lass. Men Svarten fant ingen.

I rykkende dilt rider bønderne bygden nordover med dinglende stingkniver i belte. Nu og da falder et kort ord som murrende hund, og staalkolde øine løper bakkerne op og borer sig dypt ind i mørke oreholtene. Men ved høiløda paa Jahr staar en ung jente i raadløs lyttende angst. For nu kan liv staa paa spill. Saa knytter hun fjøsvarme næverne i stor bestemthet. Tung blir den at holde, troskapen.

Midt op i Hektnerbakken tverstanset bønderne. Ned lien kom en hest luntrende med skidden kjærre, som fra langfart. Tøilerne hang slapt ned. Den blev stanset, og bønderne slog harm ring rundt. For i kjærren laa Smellern, byklædd, i svime. Men lommeboken med penger for tavern fra Teigen var borte.

*

Det er kveld tredjedag jul. I to døgn har torden rullet og slaat. Og i tætte, drivende skurer har regn skyllet over jorder og is og snetung skog. Nu har det slaat om til vaat slud, og vind har stilnet. Men snevand velter grøngraat i vældig dur ned bekkefar og dalsøkk al bygden over.

Paa nordigaarden Grini er vinduslemmene sat for, og alle dører er stængt for tyv. Bare Ragnhild, budeien fra Trøndelagen, er hjemme og sover i koven, fyldig og sterk, ventende paa unggut i julen.

Alle andre – karer og kvindfolk – er i stort julelag på Ramstad – der bygdens sprækeste karer danser springdans med kaate spænd, ør av sterkt julebryg.

Men oppe i tyvstuen vaakner fant efter tung julerus i stor kulde, og alting er raat og vil ikke ta varme. Saa kaster de kniv tilmaals om hvem som skal ned at hente ild. Og Finn-Torkel taper.

Ragnhild sover ventende i døvende fjøslugt. Rart ikke ungt folk passet tiden. Skulde Ranstadlaget trække alle fra? Hun vaakner gang på gang og lyer, men saa er det bare de sidste vindstøt efter uveiret som lager smeld i gammel væg.

Hænder det da at raakold gufs trækker ind gjennom halvaapne kovedøren. Og Ragnhild, budeien, kjender at nogen er inde i stuen. Hun venter at unggut skal smyge let hen til sengen og ta skjælv tak om halsen og lægge frisk kind ind til hendes, i fjøsvarm lugt. Men der bare er nogen der inde. Da bøier hun sig stille frem og ser glør lyse smaat. Ved peisen staar en liten mand og graver glo i trækop og legger aske over.

Da blir hun ræd. For bare husbond og en til har nøkkel, og dette er ikke en av dem. Og nattemørke vindkast knaker i vægger. Saa lusker en liten mand ut med trækoppen; hun hører en sagte kradsing, og saa blir det stille.

Men da Ragnhild skal kjende , er døren laast som av husbond selv. Hun laaser op og gaar ut; friske spor staar i korte skræv opover mot skogen.

Hun dølger sporene; for nu vil hun se hvor svarte kroppen med glør og aske gik. Oppe ved kongsveien hadde han sittet; der stod merke i sneen efter trækoppen ogsaa. Men der var sporet luks borte. Bare en var kommet *fra* skogen, og hans spor var ogsaa blit borte.

Trollfolk tænker hun og kjender rædsels iling gjennom al kroppen. Hun ser i farene en gang til, med blikket brynet av skrækken. Da skjønner hun det alt sammen, og litt efter durer tykke vadmelskjørter i stram fjøslugt veien indefter til Ramstad.

*

Surr av livlig juledag lyder langt utover. Like ned til Jahrdalen kan enkelte bølger naa, naar trækket bærer fra skogaasene. Og ut fra trangrutede vinduerne blinker lys med farlig rappe skygger av ungdom i heteste springdansen. Men utenfor, mellem bislaget og laaven, slaas bikkjer og unger i lykkelig vildskap. For nu er det jul. Og sneball fyker blaahtvit snusing og skarpe sviende smeld mot skindbukser, naar nogen træffes. Med et stilner det av. For nu har Haugen-Petter og Grini-Lars røket i hop, og da maa alle se. De er gamle venner, de to, og har trolig banket hverandre hver jul siden de lærte.

Og slagene falder i rug og kjake med hidsige tilrop fra flokken og gnistrende sammenbitt jøh fra de to, naar det svir.

Da faar Haugen-Petter et fik under øret saa stjerner danser i snefokket. Og flokken sopes ræd til alle kanter. Bare Grini-Lars og bikkjene blir staaende at studse paa kamppladsen. For liksom skutt op av jorden staar Ragnhild der i grovskaare harme.

«Schvinonga – riv hægaklean aa kvarteinner! Dokk skoill beisketoill ha roindjuling baa to! Kor'n e hain far din?»

Saa bærer det ind med gutten lydig etter luggen. Men idet hun staar i døren, lyder en skrattende akkord fra felen; det er Simen som stemmer op til ny dans. Da kjender hun kars tak om livet, og gaardgutten fra Teigen svinger hende hjulbenet i ringen. Og ringen vokser i ør fryd med vældig tramp i gulvet og muntre klask av tykhudede arbeidsnæver mot saaler. Eigengutten lægger hodet ned på mennes skulder.

«Høller du taa mei endda Ragnhild?»

«Ja» hvisker hun med lindt synk i knærne. Og Teigengutten kjender mands magt gro i bringen. Nu skal faren faa gjøre som han vil. Enten faar han slippe Ragnhild til Teigen som ungene, eller han skal aldrig ha gaarden – aldrig; det har arbeidet i ham længe dette.

Da dansen slutter, hvisker hun ham ut. Og gamlekonerne borte i hjørnet smiler ved det; de har sine egne tanker om ungdom som gaar ut i blodrød hete efter dans.

Men med sterk arm rundt livet fortæller hun om vesle manden som grov glør, og om vrangsnudde sporene fra kongsveien. Og Teigengutten lyser op i et eneste kampglad smil med den han elsker ved barmen. Nu skal der bli heksedans i skogen. Og faren skal faa betale hun som varslet.

En stund efter kommer grove karer ut på Ramstadtunet – en efter en, for at ikke laget skal bli ødelagt. Alle bikkjer blir stængt inde på høiløda og vakt sat, at ingen skal slippe ut. Bare Balder fra Karlstad blir fri. Saa spreder flokken sig til alle kanter i natten; hver skal hjem at legge danseklær av.

Men i julelaget blev der liksom saa tomt for karfolk. Ved ølbollerne sitter bare nogen kaller med rindende øine av øl og alder. Og gamle kjerringer gaar gjennom dører og spør.

Men ingen vet.

Saa siger da smaafolk etter smaafolk hjemover i angst undring, løser sig op og gaar hver til sit. Der finder de helgeklær kastet i uvørren haug. Men seige, prøvede skindbukser og lange stingkniver og tunge bjørnebørser med svære flintelaas, er borte.

Da skjønner de, at nu skal mands ret staa, og hver beder angst for sin i natten, men med glæde under at han ikke er hjemme.

*

En underlig rad av alvorsmænd i vide hatter og sideskjøtede graa skogkuffer tar sig frem efter vrangsnudde sporet fra veien. Lange børser i tykke, grove helskjæfter hviler, ladet som til varg, oger akslene, Og i beltene hænger skarpe stingkniver – blodige endnu efter griseslagtingen før jul. Og foran trange ærmene svinger senesterke knytnæver i gangen – klubber lik, i glad harme.

Balder vader først med jevn vugging i halen, Nu og da sætter han næsen ned i snefonnen og lugter kort, saa gaar han igjen. Men da svinger rompen litt fortere.

«Død aa hime, her har'n snudd støvla rette veien» hvisker Karlstaden, han stirrer i faret.

«Saa snur vi støvla rette veien vi au,» svarer Ullern, han kommer fremtil.

«skal tru du faar helse på tenestegutten din, du da Jahren,» slænger Smellern fremi mens de staar.

«Aa du har nu kar og takke du med,» karer Jahren av sig.

Så gaar de videre. Men en stor tyngde sitter Jahren for brystet; for en av dem har været i hus med ham. Og Kristina var blit saa underlig da *han* fór. Var det ikke for skams skyld, snudde han, Jahren.

De vildsomme svingninger i faret var slut nu. Strake veien viste det, ret over Gryta, opp granmoen paa vestsiden, indover Langmyren. Men der inderst, der krøterstien gik til ukjendte vidskogen, skar faret med ett til høire lien op i skarp sving.

Da lokket Karlstaden hunden til at stanse. Og hele raden bakover stod og stirret ventende.

«Vi har døm nærmar heill vi trur!» Karlstaden saa spørgende paa Ullern.

«De har je trudd lææng,» sa Ullern forsiktig.

Men da børsene laa i neven, kjende hver med sig et uhyggens gys gjennom krop og tanke. For det skulde bli opgjørets juledans i natten dette. Og rundt laa al storskogens vildskap i ræd anelse av noget som skulde hænde. Men de svære kjæmpegraner og furuer ytret sig ikke - - de stod der bare barloddet og lun, og tidde.

Med ett reiser Balder bust og murrer. I det samme stanser flokken, tverstanser, mens alle muskler samler sig til kamp; det knepper i børselaas bakover.

Ved bergrabben straks foran er sneen haardt traaket, og det er ikke længe siden. Men da karene farer over stedet finder de bare vom og tarmer efter slagtet elg.

Karlstaden slaar nyt fængkrut av hornet.

«Nu faar vi hølle ihopes, karer!»

Men Jahren følger tungt bakerst opover mot høieste toppen der skogen staar forunderlig glissen.

Fra øst staar dagdæmring bare i svak tydning endnu. Og utover til tre sider kan de fornemme et uhyre barhav som ligger der stivnet i jevne sønninger og stupende grundbrot.

Og flokken snor sig mellem furuerne med fingrene på avtrækkerne skridt for skridt. Da falder intet ord, men staalhaarde øine under vide hattene fortæller at nu skal mands ret staa. Styggedommen skal ryddes ut – helt ut. Svarten fra Jahr med, om han er der-

Kommet frem paa blir de alle staaende at høre en underlig dur. Det lyder paa en gang baade nær ved og langt fra.

«Foss under snø,» hvisker Smellern.

«Folk under snø,» retter Ullern brændende tørt.

I det samme kommer Balder murrende tilbage – en indædt forbitret murring. Han har gjort en liten sving til bjerkebusken øverst paa toppen.

I neste øieblik staar bygdekarene tvekroket forran tyvstuen med smil under alvoret, For der inde snorker fire skogrøvere vældig på morgenkysten efter stort nattelag med sterkeste julebryg fra gaarder som hadde mistet.

Karlstaden trækker blodig stingkniv av sliren.

«Je mener paa denne, je!» Han staar svartrød og husker hesten.

«Ska vi ette fange døm?» prøver Jahren bakfra.

Ingen svarer; for nu kjender de alle det er haardt at ta sovende mand.

«Je mener vi fanger døm, je!» sier Jahren igjen mens de staar.

Da springer Teigengutten fremtil og spænder døren ind i et eneste tungt spark.

«Hoi karer – hoi!» roper han.

I det samme dætter han tungt bakover og blir stille. Men i morgendæmringen kan de nærmeste se kastekniv staa i Teigengutten ved venstre aksel.

Det gav et støkk i karene da han datt. For ingen kunde tro at røverpakket stod færdig til kamp saa lynrapt efter slik tung søvn.

Ullern er den første som sanser sig.

«Skyt karer!» roper han, skjærende tørt.

Da faldt mange skud i et eneste drønende skrald, og kuler hvinte og sang murvæggende rundt der inde. Men mellem røk og kuler smatt en høi trindbygget mand ut i brunsvart tafset haar. Like foran Jahrens grove bjørnebørse stod han et ørlitet sekund.

«Hels him!»

Og Jahren kjendte kold svette perle over hete kroppen og blev bare staaende stiv, mens kuler

blaaste. Saa blev han borte mellem træerne. Men litt efter klang klagende ilskrik av saaret hund straks nedenfor, og Karlstaden kjendte maalet. Da bandte han, dævels pak, bandte han og skjøt efter hylet.

Det var i haardeste riden. For da røken stod tæt efter skuddene, sprang Smellern fremtil for at dra Teigengutten unda. Men da han hug tak, smaldt dovt skud indenfra, og der blev han liggende, mens blod randt fra oprevne halsen.

Der steg et skrik i det samme – et skjærende skrik i uvet av saaret mand.

«Hekken var det?» blev der ropt bakfra.

«Smellern!» faldt svar der fremme.

«Smellern!» vokste det i rasende, sansesløse hop over saarede, mens lange avskutte bjørnebørser slængtes utover, og stingkniver blev fundet.

«Baade Smellern og Teigengutten!» murret Ullern, liten og tynd – han hug kniven i like til skaftet.

«Og merra mi!» spændte Karlstaden springdans mot røverbørsen saa ladningen gik i taket.

Men i mørke og skraal merket ingen at en liten, tynd mand gled, røskat lik, gjennom kikegluggen og blev borte, Det var Finn-Torkel. Og ingen hørte til ham senere. Kan hende levde han der i skogene av elg som han tok i grav, og tiur som faldt for lette skud vaar og vinter. Kanhænde trak han til andre skoger.

Da Karlstadhunden kom strævende bakken op, mat og krafsende, med en stor flænge over ryggen, var tyvstukampen endt.

Lidt efter vadet tause, alvorlige mænd ned til bygden med Smellern og Teigengutten forsiktig lagt paa vidjebør. Men andre var igjen og grov staurer og grovteljede rukuer i sne og svart muld rum til to blodige skogrøvere.

Men da ungdommen fra bygden nogen dager senere var opover for at se, fandt de en høi trindbygget mend i blodig, tafset haar liggende under barrik, skjægget gran, med kule gjennom hodet. De kjendte ham alle og blev tung i barmen; han hadde saa ofte været fremst i munter lek. Saa gik de stille fra.

Efter den dag blev Jahrjenten underlig av sig, og gamlemor som forstod sig paa ungjenter, mente, surøiet, at hun holdt sig for meget med guttene, Slikt hændte aldrig den tid hun sat for styret. Men nu var tiden blit saa fordærvelig fri. Ja sikkert kunde hun ikke si det før ut i mai maaned.

Men da isen løsnet, kom Jahrjenten bort en kveld, Og Jahren gik bygden over tung til sinds og spurte; men ingen viste.

Saa hendte det ut paa sommeren at Smellern og Ragnhild, ungen i Teigen, rodde ut fra handelsmanden; langs land rodde de for at nytte bakevjen. Da fik de se noget som duvet og dukket i skvatrende smaabølgene. Det var Kristina. Stive armen holdt hun om en nyfødt unge med ravnsvart haar.